

kedvem támad, elátkozom az ükapámat», «föllobbantották lomha vérem bűnös, mámoros gerjedések». Ez a két-ségkívüli Ady-hatás számos versét inspirálja: «Únt fiatalság», «Már ránk nevet», «Bánat-jussom», «Mebékülés», «Simogass meg», «Beteg és csunya dal», «Az Isten-tónál», «Mámor», «Hűséges szemek» — mind-mind, ha tudat alatt is, ebből a forrásból táplálkoznak.

A versek harmadik csoportja halk és enyhe szentimentalizmusával kiégett és elfakult sanzonokra emlékeztet. Hatásuk egybeolvad s alig különböztethetők meg egymástól. Elszíntelenedett érzések erőtlen utórezgései: «Rég volt», «Egyszer», «Találkoznánk», «Hol a tavasz».

Az utolsó csoportba szemelgethető össze az a néhány költemény, amely Kunszery Gyula igazi arcát megmutatja. Az ő ihletforrásai az apró hangulatok, amelyeket ha a maguk pillanatnyi voltában megragad, megtartják üde szépségüket és a hamvasság báját. Örömetadó korallszigetek ezek a kötetben, amelyekért mégiscsak érdemes átlapozni. Ilyen jó és poétamunka: «A kutyás leány», «Mosolygott az ősz», «Nagyapám bora», «Ilyennek látom őt», és főképp: «A jóember szobra». Ha az érzés igaz, a költő nem fog hamis hangot s a sorok átmelegsenek. Hogy a költő szavaival fejezzük be mondanivalónkat, ezt üzenhetjük:

«Csak az, ki önmagát keresvén,
mélyen saját lelkébe szántott,
s fölmarcangolta barna földjét,
csak az leli meg a gyémántot.»

(Az Isten-gyémánt.)

Juhász Margit.

Ifj. Grandpierre Emil: A rosta.
(Regény két kötetben. Kolozsvár, 1931. Erdélyi Szépművészeti Céh kiadása.)
Az elkülönítettebb szervezeti életre kényszerített erdélyi magyar irodalomban is lassanként megtörténik az

írói nemzedékek őrváltása. Bár még korántsem beszélhetünk annak az írói nemzedéknek az elfáradásáról vagy szerepvesztéséről, melyre a politikai elszakítás után a magyar irodalmi élet újrafelvévésének majdnem terem-tői gondjai hárultak, mégis mostani jelek azt mutatják, hogy e régebbi mellé egyre növekedő hangsúllyal odanő egy archan és gesztusban módosított formákat mutató fiatalabb írószerep. E változás tüneteit figyelhetjük már egy-két év óta Dsida Jenő lírájában s ugyanezt kereshetjük Grandpierre Emil prózájában is.

Az irodalmi szimbólumoknak egyre erősebben a jelen felé való közelítése szinte állandó jegye az erdélyi regény-próza fejlődésének. A történeti regénynek a jelen számára is tanúságot tevő anyaga volt e fejlődés kezdete. A multból ittmaradt társadalomnak a politikai változások következtében kirajzolódott tragikus arca volt a folytatás. A harmadik lépést talán Grandpierre regénye szemléltetheti.

Grandpierre az eljövendő idő kérdéseit teszi fel s ha művének szigorúan csak Erdélyt illető horizontját tekintjük, a kisebbségi sorsban élő magyar ifjúság életlehetőségei állnak elénk a regény tartalmaként. Oly ifjúság itt a hős (ha ugyan használhatjuk e szót Grandpierre egészen antiheroikus látásával kapcsolatban), kinek hóna alá nem nyúl a saját jövőjét az ifjúságban féltő gonddal őrző államhatalom, sőt ez nem egyszer éppen rideg közönnyel vagy kárörvendő szemléléssel nézi a számára «idegen» fajú fiatalok botladozó lépseit. Az ifjúság ma sokat és okkal emlegetett válsága Grandpierre regényében e kisebbségi alapszínnel úgy jelenik meg, mint valami rendkívül mérgező bacilustelep, mely a neki legkedvezőbbben elkészített talajban végezheti a terjedését és életpusztítás munkáját.

Valóban van valami Grandpierre regényében a mikrobákkal kísérletező

tudós vonásaiból. A regény ifjúsági sorsot megtestesítő főalakját az író egymásután helyezi el a romlásra legmegfelelőbb milieu-talajokban. Az első ilyen maga a család: a boldogabb multba tekintő és magát a jelenbe csak belenarkotizáló apa, az érzelmeiben elmosódó anya, a mindenáron jövőt biztosítani akaró leánytestvér s közöttük az érettségizett diák átlagkamaszsága. A második milieu a pécsi egyetem: oldott élet, a családból kilépett életet célbavevő pillanatértékek támadásai. A harmadik: újra otthon az apát vesztett családban, kényszerű gyári munka, a társadalmi deklasszáció. Az utolsó a szovjetromantika mágiikus vonzása, mely a XX. század erdélyi «déraciné»-ját átemeli az új életet csillogtató orosz határon.

A kompozíció ép és teljes. A lejtős síneken a semmibe gördülő fiatal élet elgondolása könnyen megadja a regény természetes izületeit és katasztrófpontjait, hiszen Werther is az évszakokkal együtt hal meg. Még stílust is szuggerálhat ez az elgondolás. Grandpierre azonban nem lett áldozata a nálunk már nem egy példában ismert nekrológregényesség csábításainak. Nem dolgozik a kényelmes hatás eszközeivel, írói fölényét és szinte ridegnek látszó tárgyilagosságát megőrzi még a legfájdóbb «de nobis»-mozzanatoknál is. Stílusának expresszív feszültsége árulja csak el líraiságát s egyben jelzi azokat a rejtett erőket, melyek benne még kifejezésre várnak. Nyitott szeme ugyan most még csak a külső élet mozdulásait látja gyakran meglepően tisztán, de regénye így is a legbiztosabb mai indulások közé tartozik. *Kerecsényi Dezső.*

Kazinczyné levelei.¹ Ura levelezésében lépett először elénk, a megkérés boldog izgalmasában, a zsémbes anyóst

¹Kazinczy Ferencnének, gróf Török Zsófiának férjére vonatkozó eddig kiadatlan levelei. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel el-

lefejezve, alkalmazkodó írófeleségként a széplélek férj oldalán, jó gazdasszony, jó anya, Iphigeniák, Tháliák és más testet öltött irodalmi vonatkozások nevelője. A ház tele van gonddal és irodalommal s az előbbi főleg az ő vállain nyugszik; menti a pusztuló vagyontól a menthetőt. «Rastlos arbeitete ich, schonend verschwiege ich, was mangelte; schöpfte, erhielt das Haus» — emlékezik a most kiadott levelek egyikében az özvegy, minden panasz nélkül, jóleső önérzéssel, hiszen rajongásig szerette az urát és mindenkinél jobban becsülni tudta gyöngéd lelkét. Kazinczy, aki kicsit büszke volt «grófnéjára» és szintén nagyon szerelmes, méltányolta, amit kapott, de hát két megírandó levél között, az új fordítás gyötrelmében, a nyelvi harc lázában nem nagyon talált időt, módot a segítségre. Önző volt, de szeretetreméltóan, könnyelmű, de tiszteletparancsolóan az. Ellenállhatatlan varázs áradt belőle, feleséget csakúgy, mint idegent és barátot megfogó. Játékos képzelete feloldotta a mindennap terheit, a valóság elvesztette mérgét, amidőn színpaddá vált mindkettejük számára. Az aszszonynak volt érzéke a kazinczys ötletek iránt. Az urának például nagy örömet szerzett, ha ő hibásan írt vagy beszélt magyarul; kacagott a felesége ügyetlenségén, ahelyett, hogy tanította volna. «So fand er es gut, dass sein Weib schwach sei in der Sprache, die er so genau kannte. Dieses gehörte zu seinen Eigenheiten.» Az örök stilizálónak így kellett a feleség, kissé gyámoltalanul, hogy csak az ő oldalán érezze magát biztonságban, kissé tudatlanul, hogy bizalommal tekintsen az ő tudására. Gyermekeket akart maga mellett és Sophie, az igazi felnőtt kettejük között, megértette a szeszélyt, belement a játékba.

látta: dr. Biczó Ferenc. (Különlenyomat a Kaposvári Egyesületi Leánygimnázium 1931—32. évi értesítőjéből.)